

UDK: 364.682.42:331.57(44)

DOI: 10.5379/urbani-izziv-2011-22-01-003

Arup MITRA

## Brezdomstvo v Franciji: povezave s trgom dela

V članku se brezdomstvo v Franciji obravnava v okviru treh glavnih medsebojno povezanih sklopov dejavnikov, in sicer pritiskov na trgu dela, nezakonitega priseljevanja in institucionalne neučinkovitosti. Makroekonomski izzivi so povzročili izgubo delovnih mest in posledično slabe razmere na trgu dela, kar čutijo osebe brez ustreznih kvalifikacij. Zato težave na trgu dela skupaj s pomanjkanjem socialnega kapitala in primernih stanovanj po dostopni ceni ter ob nezadostni institucionalni podpori povečujejo brezdomstvo. Vse to potrjuje potrebo po dejavnejšem ukrepanju vlade na stanovanjskem trgu, da bi naredili prostor za razmeroma šibkejši del prebivalstva

v pogosto neenakopravnem procesu rasti. Drugo pomembno vprašanje je, kako ustvariti nova delovna mesta s pozitivno rastjo plač, ker bi brez ustrezne kupne moči zagotavljanje stanovanj pomenilo le prenašanje revščine z enega mesta na drugo.

**Ključne besede:** brezdomci, brezposelni, trg dela, stanovanjski trg, Francija

## 1 Uvod

Brezdomstvo je pomemben pokazatelj revščine, vendar obstajajo tudi revna gospodinjstva, ki imajo stanovanja. Kljub temu je lahko socialni profil brezdomcev in revnih ljudi, ki imajo stanovanje, zelo podoben (glej Marpsat, 2000). Dostop do hrane je zlasti v razvitih državah lahek zaradi vse večje vloge vlade, lokalnih oblasti in številnih organizacij civilne družbe, ki pomagajo nezmožnim za delo. Toda stanovanj si včasih ne morejo privoščiti niti zaposleni, čeprav je prav brezposelnost tista, ki stanovanje za posameznika naredi občutno manj dostopno. Ob vse večji globalizaciji se oblikuje vprašanje, kako so se razmere na trgu dela spremenile v državah, kot je Francija, in ali zaradi njih brezdomstvo bolj ogroža nekatere segmente delovne sile. Standardni Heckscher-Olinov teorem navaja, da se razvite države specializirajo za proizvodnjo kapitalsko intenzivnih dobrin, medtem ko države v razvoju težijo k delovno intenzivni proizvodnji. Trgovina med državami naj bi povečala povpraševanje po delovni sili v državah v razvoju in dohodkovne razlike naj bi se zato zmanjšale. Toda v resnici se je plačna neenakost v državah v razvoju pojavila zato, ker se je z rastjo, spodbujeno s trgovino, zvišala raven usposobljenosti, bolje usposobljeni pa imajo več možnosti za dobro zaposlitev. Po drugi strani pa naj bi v razvitem svetu delo izgubili razmeroma manj kvalificirani delavci – čeprav mogoče veljajo za kvalificirane v primerjavi s standardi, ki prevladujejo v državah v razvoju –, ker so bila njihova delovna mesta preseljena v države v razvoju zaradi zunanjega izvajanja in povečanja storitev zunanjega izvajanja v poslovnem procesu. Zato lahko z globalizacijo tudi razvite države doleti večja neenakost in tisti na dnu lestvice usposobljenosti lahko izgubijo službo in dohodek, kar med drugim vpliva tudi na njihov dostop do stanovanj. Zlasti v velikih mestih, v katerih ni dovolj prostora za nadaljnjo širitev, je značilna strmoglava rast cen stanovanj na nepremičninskem trgu, zaradi česar tistim z neredno zaposlitvijo brezdomstvo bolj grozi kot drugim.

Pri določanju vzrokov brezdomstva se je treba posvetiti nečemu bolj endemičnemu in intrinzičnemu. Pri tem seveda ne moremo zanikati, da so lahko nekateri brezdomci hudo bolni in da bolezen dejansko zmanjšuje verjetnost, da bodo ti ljudje vstopili na trg dela. Maryse Marpsat (2009) je opozorila, da nekateri nekdanji brezdomci, ki imajo zdaj svoja stanovanja, še vedno uporabljajo storitve brezplačnih toplih obrokov, kar pomeni, da so revni in da je vzroke za njihovo revščino treba iskati v njihovi telesni ali duševni invalidnosti. V to kategorijo spadajo gradbeni delavci, ki so se poškodovali pri delu. Ko je njihova invalidnost uradno priznana, postanejo upravičeni do določenih oblik pomoči, kar jih zavaruje pred brezdomnostjo, vendar jih njihova nezmožnost za delo sili v revščino. Dejstvo pa je, da nekateri brezdomci po družbenih merilih niso duševno bolni, kar vzbuja pomisleke o splošno sprejetem mnenju, da je brezdomstvo povezano z duševnimi boleznimi.

Delovne hipoteze je mogoče strniti tako:

- Zaposleni iz gospodinjstev s šibkim socialnim podpornim sistemom in slabo formiranim človeškim kapitalom so zlasti v poznejšem obdobju svoje delovne poti (po petdesetem letu) slabše pripravljeni na izzive trga dela, ki jih povzročajo gospodarske krize in globalizacija.
- Celo za mlajše ljudi, ki vstopajo na trg dela, je položaj na trgu delovnih mest zelo težek, če so manj usposobljeni in manj izobraženi. Zlasti otroci iz razbitih družin niso visoko usposobljeni, kar vpliva na njihov položaj na trgu delovnih mest.
- Priseljenci iz Vzhodne Evrope in drugih razmeroma nizkodohodkovnih območij težje najdejo redno zaposlitev, kar omejuje njihov dostop do stanovanj (če posameznik nima naslova, običajno tudi nima službe in obratno).
- Zaradi strme rasti cen stanovanj je za delavce na razmeroma slabo plačanih delovnih mestih skoraj nemogoče dobiti stanovanje, čeprav na splošno redno delajo.
- Zaradi nezadostnih varoval grozi brezdomstvo nekaterim skupinam bolj kot drugim.<sup>[1]</sup>

Pričujoča študija je razdeljena na te dele: v drugem delu se obravnavajo značilnosti francoskega trga dela; v tretjem delu je opisana problematika brezdomne populacije v Franciji na splošno in konkretno na primeru Pariza, v zadnjem, četrtem delu pa so povzete glavne ugotovitve.

## 2 Analiza trga dela

Delež aktivnega prebivalstva (v nadaljevanju: DAP), ki je opredeljen kot odstotek aktivnih na trgu dela glede na skupno število prebivalstva (od petnajstega leta naprej), lahko na preseku več držav na različnih stopnjah razvoja in dohodka na prebivalca ponazorimo s krivuljo v obliki črke U. Razen v primeru podatkovnega niza, ki pokriva zelo dolgo obdobje (na primer več desetletij), naj bi v dani državi DAP ostal stabilen, ker gre za funkcijo več spremenljivk, ki delujejo hkrati v istih in nasprotnih smereh. Francosko gospodarstvo je doživelo precejšen upad deleža aktivnega prebivalstva s približno 59 % v osemdesetih letih na 52 % v devetdesetih letih dvajsetega stoletja. Čeprav je pozneje prišlo do rahlega povečanja, zlasti med letoma 2004 in 2005, je leta 2008 delež spet padel na 52 %. Ker je DAP funkcija spremenljivk povpraševanja in ponudbe, je treba upad skrbno proučiti. Z vidika ponudbe se lahko delavci (zlasti ženske) umaknejo s trga dela, če dohodki hitreje rastejo in si lahko nekateri člani gospodinjstva privoščijo ostati zunaj trga dela in posvetiti svoj čas dejavnostim, ki tudi prispevajo k večji blaginji gospodinjstva. Po drugi strani lahko umik s trga dela (pojav odvrnjenih osipnikov) povzročijo tudi slabe razmere na trgu dela. To se v primeru francoskega gospodarstva zdi še najverjetneje, zlasti zaradi vzrokov, naštetih v nadaljevanju.

**Preglednica 1:** DAP v Franciji (%)

Leto	DAP	Leto	DAP
1980	57,1	1995	51,7
1981	56,8	1996	52,1
1982	56,7	1997	51,8
1983	56,3	1998	52,0
1984	56,0	1999	52,2
1985	56,0	2000	52,3
1986	56,0	2001	52,3
1987	55,7	2002	52,4
1988	55,2	2003	53,1
1989	55,1	2004	52,9
1990	52,2	2005	52,6
1991	51,8	2006	52,4
1992	51,8	2007	52,3
1993	51,7	2008	52,0
1994	51,6		

Opomba: Vključeno je prebivalstvo obeh spolov od petnajstega leta naprej.

Vir: Mednarodna organizacija dela (ang. *International Labour Organization*, v nadaljevanju: ILO, 2009)

Iz preglednice 2 je razvidno, da se je odstotek delovne sile z visoko izobrazbo strmo povečal pri obeh spolih, medtem ko se je delež delovne sile s samo osnovno izobrazbo od leta 1996 do 2007 zmanjšal. Poleg tega se je zmanjšal delež ženske delovne sile s srednjo izobrazbo. Zaradi vse višje stopnje izobrazbe je mogoče predvidevati, da morebitni novinci na trgu dela vanj ne želijo vstopiti, če niso na voljo delovna mesta želene kakovosti. Toda preden glede tega naredimo kakršne koli sklepe, si moramo ogledati tudi delež delovno aktivnih.

Od osemdesetih let dvajsetega stoletja je pri moških delež zaposlenih na prebivalstvo strmo in enakomerno padal (glej preglednico 3). Upad se je začel v začetku osemdesetih let in se nadaljeval v devetdesetih letih (skoraj do leta 1998 oziroma

**Preglednica 2:** Izobrazba delovne sile v Franciji (%)

Leto	Ženske			Moški		
	osnovna	srednja	visoka	osnovna	srednja	visoka
1996	29,6	46,2	24,3	38,4	41,1	20,4
1997	28,0	46,5	25,5	36,9	41,9	21,3
1998	26,6	47,2	26,2	35,7	42,7	21,7
2000	24,0	47,8	28,3	32,4	44,6	23,0
2001	22,9	48,0	29,2	30,1	46,0	23,9
2005	28,0	41,7	29,8	28,2	46,6	24,6
2006	26,8	41,3	31,5	27,3	46,2	26,1
2007	25,5	41,9	32,3	26,5	46,4	26,8

Opomba: Vključeno je prebivalstvo od petnajstega leta naprej.

Vir: ILO (2009)

**Preglednica 3:** Delež delovno aktivnih v Franciji

Leto	Delež zaposlenih na prebivalstvo (% žensk)	Delež zaposlenih na prebivalstvo (% moških)	Število žensk na 1000 moških	Število zaposlenih žensk na 1000 zaposlenih moških
1980	40,4	67,8	1.079,7	642,8
1981	40,2	66,4	1.080,3	653,6
1982	40,2	65,4	1.081,6	664,3
1983	40,1	64,3	1.080,4	673,9
1984	39,8	62,6	1.081,0	686,8
1985	39,6	61,7	1.081,2	693,9
1986	40,2	61,2	1.081,3	710,3
1987	39,6	60,5	1.082,3	708,0
1988	39,8	60,1	1.082,1	715,9
1989	40,1	60,4	1.081,7	718,2
1990	40,4	59,8	1.080,5	728,7
1991	40,7	59,3	1.081,8	742,0
1992	40,5	58,6	1.081,2	747,7
1993	40,7	57,2	1.081,5	769,5
1994	40,3	55,9	1.082,0	779,0
1995	40,7	56,3	1.082,5	783,3
1996	40,8	56,2	1.082,6	787,2
1997	40,6	55,6	1.083,3	790,9
1998	41,1	55,7	1.083,4	798,8
1999	41,4	55,6	1.084,0	806,5
2000	42,4	56,7	1.083,3	811,1
2001	43,1	57,4	1.082,6	812,9
2002	43,5	57,0	1.082,0	827,1
2003	45,3	57,8	1.083,2	849,5
2004	45,4	57,4	1.082,7	855,1
2005	45,6	57,3	1.082,2	862,4
2006	45,8	57,0	1.081,6	869,3
2007	46,8	57,3	1.081,0	882,6
2008	47,3	58,0	1.080,3	886,3

Vir: ILO (2009)

1999), potem pa je prišlo do rahlega izboljšanja in stanje se je stabiliziralo pri približno 57 %. Pri ženskah je v osemdesetih in devetdesetih letih ta delež ostal enak (z nekaj redkimi manjšimi padci), od leta 1999 pa enakomerno narašča. Ta vzorec se izraža tudi v deležu spolov: čeprav se število žensk na tisoč moških glede na skupno število prebivalstva od leta 1980 do 2008 skoraj ni spremenilo, pa je število žensk v delovni sili enakomerno naraščalo.

V splošnem so negativni učinki trga dela zelo vidni pri moških. Število redno zaposlenih moških se je od leta 1983 do leta 1999 zmanjšalo celo na absolutni ravni (glej preglednico 4). Slabšanje razmer na trgu dela je skupaj s pomanjkanjem delovnih mest verjetno povzročilo umik s trga

dela, posledica tega pa je zmanjšanje DAP in stopnje zaposlenosti pri moških. Pietro Garibaldi in Etienne Wasmer (2002) sta opozorila, da je delavcev, ki po izgubi službe zapustijo trg dela (to je s statusa zaposlenega preidejo na status delovno neaktivnega prebivalca), več kot delavcev, ki se pridružijo tistim, ki so prijavljeni kot brezposelni. Zato je padec stopnje zaposlenosti posledica krčenja trga delovnih mest. Rast zaposlitve s skrajšanim delovnim časom pri moških na absolutni ravni in kot delež vseh moških delovnih mest (kot je razvidno iz preglednice 4) lahko še poslabša razmere na trgu delovnih mest. Poleg tega je stopnja brezposelnosti pri moških do leta 1999 enakomerno naraščala (glej preglednico 5). Dolgoročna brezposelnost, brezposelnost mladih in nizka udeležnost delazmožnih delavcev na trgu dela so oblasti spodbudile, da so leta 1997 poleg načrtov zaposlovanja v okviru starejših

državno subvencioniranih programov, kot sta bila solidarnostna zaposlitvena pogodba (fra. *Contrat d'Emploi Solidarity*, v nadaljevanju: CES) iz leta 1989 in konsolidirana zaposlitvena pogodba (fra. *Contrat Emploi Consolidé*) iz leta 1992, uvedle novo obliko državno subvencionirane zaposlitve v okviru programa, imenovanega Nove storitve za zaposlovanje mladih (fra. *Nouveaux services pour l'emploi des jeunes*) in namenjenega osebam, mlajšim od trideset let. Konec devetdesetih let sta bila sprejeta dva pomembna zakona: najprej zakon za preprečevanje socialne izključitve (fra. *Loi de Prévention et de lutte contre les exclusions*, 1998), s katerim so uvedli nove programe za spodbujanje zaposlovanja mladih (starih od šestnajst do petindvajset let). Tako je nastal francoski program za zaposlovanje mladih (fra. *Trajet d'Accès à l'Emploi*), ki je omogočal vključevanje na trg dela z ukrepi podpore in usposabljanja ter razšir-

**Preglednica 4:** Zaposlitve s polnim in skrajšanim delovnim časom v Franciji

Leto	Ženske			Moški		
	delavke s skrajšanim delovnim časom ('000)	delež zaposlenih s skrajšanim delovnim časom (%)	zaposlene s polnim delovnim časom ('000)	delavci s skrajšanim delovnim časom ('000)	delež zaposlenih s skrajšanim delovnim časom (%)	zaposleni s polnim delovnim časom ('000)
1983	1.741,6	20,3	6.853,8	430,3	3,4	12.053,3
1984	1.862,4	21,4	6.821,6	501,7	4,1	11.830,8
1985	1.892,9	21,6	6.854,9	555,7	4,5	11.703,9
1986	2.050,6	23,0	6.881,0	620,8	5,1	11.629,7
1987	2.019,5	22,8	6.840,2	622,9	5,1	11.582,7
1988	2.056,8	23,0	6.897,2	598,4	4,9	11.583,8
1989	2.034,2	22,1	7.164,3	605,8	4,8	11.927,1
1990	2.079,7	22,5	7.150,3	565,2	4,5	11.938,4
1991	2.025,0	21,8	7.241,0	544,4	4,5	11.532,8
1992	2.131,2	22,7	7.248,9	573,7	4,7	11.599,1
1993	2.262,0	23,7	7.299,2	600,3	4,9	11.537,5
1994	2.341,7	24,5	7.219,0	635,8	5,3	11.382,3
1995	2.416,5	24,8	7.312,7	683,8	5,6	11.492,7
1996	2.392,7	24,4	7.417,3	700,2	5,7	11.511,5
1997	2.526,8	25,8	7.265,3	715,2	5,9	11.449,3
1998	2.543,5	25,5	7.419,8	723,4	5,9	11.560,0
1999	2.561,7	25,4	7.538,2	715,3	5,8	11.692,9
2000	2.588,9	24,9	7.808,3	695,8	5,5	12.029,8
2001	2.599,7	24,4	8.035,4	667,9	5,1	12.374,7
2002	2.340,8	23,6	7.562,4	565,5	5,1	10.542,4
2003	2.504,2	22,7	8.543,4	605,4	4,7	12.376,6
2004	2.600,6	23,4	8.508,5	622,5	4,7	12.513,7
2005	2.603,0	23,0	8.711,2	681,8	5,2	12.426,7
2006	2.563,1	22,6	8.798,1	691,1	5,2	12.472,9
2007	2.681,9	23,1	8.932,3	655,9	4,9	12.591,6
2008	2.708,5	22,7	9.242,4	697,1	5,2	12.794,9

Opomba: Delež zaposlenih s skrajšanim delovnim časom je opredeljen kot delež delavcev s skrajšanim delovnim časom glede na skupno število zaposlenih (s polnim in skrajšanim delovnim časom).

Vir: ILO (2009)

**Preglednica 5:** Delež brezposelnih v Franciji

Leto	Delež brezposelnih (% ženske)	Delež brezposelnih (% moški)	Število zaposlenih žensk na 1000 zaposlenih moških	Število brezposelnih žensk na 1000 brezposelnih moških
1980	9,1	4,1	678,1	1.505,9
1981	10,0	5,0	689,8	1.374,7
1982	10,5	5,8	699,5	1.270,4
1983	10,5	6,1	720,6	1.238,3
1984	12,1	7,6	739,2	1.170,2
1985	12,6	8,5	745,9	1.109,5
1986	12,3	8,7	759,4	1.072,7
1987	13,5	8,6	764,7	1.190,9
1988	12,8	8,2	771,9	1.208,2
1989	12,6	7,3	778,3	1.340,7
1990	12,2	7,2	780,1	1.322,3
1991	11,6	7,2	795,4	1.289,3
1992	12,8	8,2	805,4	1.277,1
1993	13,4	9,6	819,8	1.142,7
1994	14,5	11,0	827,7	1.087,3
1995	14,0	10,0	836,9	1.178,7
1996	14,5	10,6	840,0	1.149,2
1997	14,4	11,0	837,0	1.095,8
1998	14,1	10,3	846,6	1.153,4
1999	13,9	10,3	847,6	1.137,9
2000	12,2	8,5	851,0	1.215,9
2001	10,5	7,0	847,4	1.272,4
2002	9,8	7,8	847,0	1.067,9
2003	9,5	7,7	872,7	1.081,5
2004	10,4	8,2	869,3	1.102,0
2005	9,6	8,0	879,5	1.075,6
2006	9,6	8,2	884,4	1.055,3
2007	8,5	7,4	893,4	1.024,9
2008	7,9	6,9	896,0	1.021,1

Vir: ILO (2009)

jenimi skladi za pomoč mladim (1992). Z drugim zakonom pa je bil leta 1999 vzpostavljen sistem splošnega zdravstvenega zavarovanja (fra. *Couverture Maladie Universelle*; glej Firdion in Marpsat, 2007).

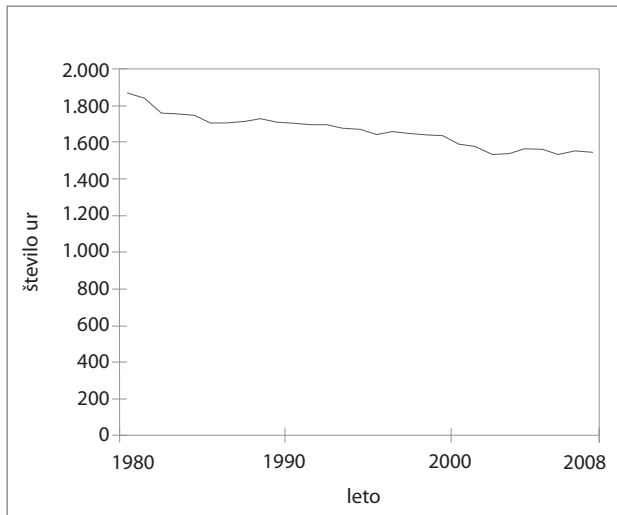
Na težave na trgu delovnih mest pa kažejo tudi številni drugi kazalniki. Precejšnji odstotek delovne sile, še zlasti moške, so pomenili samozaposleni. Ne samo da je bila stopnja samozaposlenih višja pri moških, temveč je z leti veliko počasneje upadala pri moških kot pri ženskah (glej preglednico 6). Prožnost zaposlovanja moških je bila negativna v prvi polovici devetdesetih let, potem pa se je izboljšala na slabo četrtino med letoma 1996 in 2000. Letno število delovnih ur na osebo je z leti prav tako enakomerno padalo (1980–2008; glej sliko 1).

**Preglednica 6:** Status zaposlenih v Franciji (%)

Leto	Ženske		Moški	
	delavke s plačo	samozaposlene	delavci s plačo	samozaposleni
1980	85,4	14,6	82,6	17,3
1981	85,5	14,5	82,8	17,1
1982	85,7	14,3	83,3	16,7
1983	86,0	14,0	83,4	16,6
1984	86,4	13,6	83,4	16,5
1985	86,8	13,2	83,7	16,3
1986	87,2	12,8	83,8	16,2
1987	87,5	12,5	84,0	16,0
1988	87,8	12,2	84,3	15,7
1989	88,4	11,6	84,7	15,3
1990	89,0	11,0	85,1	14,8
1991	87,5	7,5	82,6	16,5
1992	87,8	7,3	82,7	16,6
1993	88,8	6,8	83,5	15,7
1994	89,0	6,8	83,4	15,8
1995	89,2	7,0	84,0	15,3
1996	90,0	6,6	84,2	15,1
1997	90,2	6,5	84,5	15,0
1998	90,8	6,3	84,9	14,7
1999	91,1	6,1	85,2	14,4
2000	91,7	6,0	86,0	13,6
2001	92,1	5,9	86,2	13,0
2002	92,3	5,7	86,7	12,9
2003	91,9	6,2	85,6	13,8
2004	92,2	5,8	86,3	13,1
2005	92,5	5,9	86,2	13,3
2006	92,3	6,2	85,7	13,8
2007	92,7	6,3	86,0	13,6
2008	92,7	6,4	86,7	13,0

Vir: ILO (2009)

V drugi polovici devetdesetih let je v Franciji prišlo do gospodarske rasti, zaradi česar se je povečalo število delovnih mest in zmanjšala stopnja brezposelnosti kljub počasni rasti proizvodnje (Esteveo in Nargis, 2005). Jean Pisani-Ferry (2000) in Jörg Decressin idr. (2001) so ta razmah opisali kot »zaposlitveno bogat« (ang. *rich in employment*). Za ta pojav obstajajo trije glavni vzroki: (a) osnovni parametri mehanizma določanja plač so se spremenili in povzročili, da se je funkcija ponudbe delovne sile v konstelaciji zaposlovanja in plač premaknila v desno (Decressin idr., 2001); b) znižanje socialnih prispevkov podjetij je povzročilo povečano povpraševanje po delovni sili (Crepon in Desplatz, 2001) in c) ob strukturnem izboljšanju delovanja trga dela so po eni strani skupaj z rastjo delovnih mest plače le počasi rastle, po drugi strani pa so se investicije povečale. Toda dejstvo, da je velik del rasti števila delovnih



Slika 1: Letno število opravljenih delovnih ur na osebo v Franciji (vir: ILO, 2009)

mest spremljala počasna rast plač, je vodilo v vse slabše splošne socialne razmere. Čeprav je produktivnost celotnega francoskega gospodarstva (opredeljena kot BDP na zaposleno osebo) ves čas enakomerno rasla (1980–2008), so se v devetdesetih letih plače moških v proizvodnem sektorju samo malenkostno povečale (glej preglednico 7). Glede na visoko ceno stanovanj povečano zaposlovanje za nizke plače ne pomeni vidnega izboljšanja z vidika dostopnosti stanovanj.

Drug dejavnik, ki je privedel do nazadovanja trga v osemdesetih in devetdesetih letih, je neprožnost ustanov za poklicno izobraževanje in usposabljanje (v nadaljevanju: PIU), na kar je opozoril Frans Meijers (1998). Veliko evropskih držav se je medtem spremenilo v poindustrijske družbe, za katere so značilne hitre gospodarske in družbene spremembe. V teh družbah, trdi Meijers, znanje ni več tista os, okrog katere se vse vrtili, temveč sposobnosti. V industrijski družbi s stabilnimi socialnoekonomskimi in političnimi odnosi ni treba kvalitativno spremeniti sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja, temveč ga je treba samo kvantitativno prilagoditi spremenljivemu povpraševanju po kvalificiranih delavcih. Toda v poindustrijskih razmerah sistem vodenja, ki je organiziran od zgoraj navzdol, ni učinkovit, ker je preveč tog in ker ustvarja ogromno razdaljo med šolami in trgom dela. Če se sistem PIU ne prilagodi spremembam, ki so se že zgodile na gospodarski, družbeni in politični ravni, ter ne premosti prepada med dejanskim trgom dela in sistemom PIU, se bodo slabe razmere na trgu dela še naprej izražale na veliko načinov, kot navaja avtor. Pravzaprav je tudi neprimerljiva rast stopnje brezposelnosti posledica slabega prilagajanja izobraževalnega sistema spreminjajočemu se okolju. Prav tako ni mogoče izključiti povezave med rastočo brezposelnostjo in brezdomstvom. V naslednjem poglavju so podrobneje predstavljene raziskave brezdomstva in primeri, ki potrjujejo to hipotezo.

Preglednica 7: Indeks produktivnosti in indeks realnih plač v francoski proizvodnji

Leto	Realna plača v proizvodnji (ženske)	Realna plača v proizvodnji (moški)	BDP na zaposlenega (osnova leto 1990, v USD po PKM)	BDP na zaposlenega (1990 = 100)
1980	87,0	89,8	36.652,7	81,6
1981	89,4	90,9	37.171,2	82,8
1982	90,4	92,4	38.059,4	84,8
1983	93,7	94,8	38.623,1	86,0
1984	92,7	94,0	39.437,1	87,8
1985	93,2	93,6	40.138,4	89,4
1986	94,3	94,3	40.939,4	91,2
1987	95,2	95,5	41.656,7	92,8
1988	94,8	95,1	43.093,5	96,0
1989	94,5	95,6	44.100,4	98,2
1990	96,1	96,8	44.897,5	100,0
1991	96,9	97,8	45.303,9	100,9
1992	98,2	99,2	46.191,4	102,9
1993	99,1	99,5	46.366,4	103,3
1994	99,4	100,0	47.326,2	105,4
1995	100,0	100,0	47.902,2	106,7
1996	90,9	93,8	48.253,3	107,5
1997	92,4	94,0	49.117,4	109,4
1998	94,4	95,4	50.076,4	111,5
1999	96,5	96,9	50.703,3	112,9
2000	100,0	100,0	51.311,0	114,3
2001	103,4	102,3	51.348,7	114,4
2002	106,3	104,2	51.555,2	114,8
2003	108,2	105,9	52.051,1	115,9
2004	109,8	106,8	53.279,2	118,7
2005	111,6	107,0	53.988,9	120,3
2006			54.663,4	121,8
2007			54.931,4	122,3
2008			55.052,4	122,6

Opomba: PKM = prilagojena pariteta kupne moči. Leto 1990 smo vzeli za osnovo (100) in na tej podlagi opravili indeksacijo za druga leta.

Vir: ILO (2009)

### 3 Izsledki raziskav brezdomnega prebivalstva

V tem poglavju je predstavljena problematika brezdomstva in njegove povezave s slabimi razmerami na trgu dela, ki trajajo od osemdesetih let dvajsetega stoletja. Obravnava se tudi vpliv drugih dejavnikov, kot so pomanjkanje socialnega kapitala, nezakonito priseljevanje z drugih območij (tudi Vzhodne Evrope) ter pobude vlade in civilne družbe, na zagotavljanje stanovanj ekonomsko šibkejšim skupinam prebivalstva.

V evropskih raziskavah najdemo več definicij brezdomnosti. V skladu z operativno opredelitvijo, ki jo predlaga evropska zveza nacionalnih organizacij za delo z brezdomci (fra. *Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri*), je brezdomec oseba, ki si z lastnimi sredstvi ni sposobna zagotoviti ustreznega prebivališča ali ga obdržati oziroma ni sposobna obdržati prebivališča brez pomoči socialnih služb (Avramov, 1995). To definicijo najdemo v številnih raziskavah, ki so jih financirale službe Evropske skupnosti, vendar ni popolnoma dorečena. Kot opozarjajo Pierre Philippot idr. (2007), v praksi ni jasno, kaj je »ustrezno« prebivališče in kako dolgo naj ga posameznik ne bi bil sposoben obdržati, da še velja za brezdomca. Tisti, ki neposredno zbirajo podatke o vzorcih brezdomcev, uporabljajo »dobesedno definicijo brezdomstva«, ki izvira iz zakona o pomoči brezdomcem Stuarda B. McKinneyja iz leta 1987 (glej Vazquez idr., 2005; Toro idr., 2007).

V Franciji ni uradne definicije brezdomstva. Raziskave brezdomcev, ki jih je na lokalni ravni izvedel francoski nacionalni inštitut za demografske raziskave (fra. *Institut National d'Etudes Démographiques*), na državni ravni pa nacionalni inštitut za statistiko in ekonomske raziskave (fra. *Institut National de la Statistique et des Études Économiques*, v nadaljevanju: INSEE), temeljijo na definiciji brezdomstva, ki je blizu ameriškemu konceptu »dobesednega brezdomstva« (fra. *sans-domicile au sens restreint*): brezdomci so ljudje, ki med raziskavo (na primer večer prej) spijo na ulici ali na drugih krajih, ki niso primerni za človeško prebivanje, ter osebe, ki stanujejo v zavetiščih, hotelih ali stanovanjih, za katere plačujejo nevladne organizacije ali javne službe. V tej definiciji sta združeni dve klasifikaciji: vrsta prebivališča (ulica, zavetišče, stanovanje in podobno) in stanovanjski status (plačano s strani nevladnih organizacij; Firdion in Marpsat, 2003).

Za operativne namene so bili za raziskavo INSEE uporabljene vzorci uporabnikov različnih podpornih storitev, kot na primer namestitve in brezplačnih toplih obrokov. Izsledki za januar 2001, predstavljeni leta 2002, so pokazali, da je takih ljudi skoraj 100.000. Toda to število je lahko veliko premajhno, ker je francoska dobrodelna mreža v primerjavi z ameriško izredno majhna in ker v raziskavo niso bile zajete težke stanovanjske razmere, zaradi katerih so ljudje prisiljeni živeti z bližnjimi sorodniki, nadalje stanovalci premajhnih ali sanitarno neustreznih prebivališč, tisti, ki ne govorijo francosko, brezdomci, ki ne uporabljajo storitev namestitve in toplih obrokov, in tisti, ki živijo v mestih z manj kot dvajset tisoč prebivalci. Kot je opozoril članek v časopisu *The New York Times*, je težko oceniti razsežnosti stanovanjskega problema. Zasebne ustanove za pomoč brezdomcem ocenjujejo, da v Franciji pol milijona ljudi živi v neustreznih stanovanjih, medtem ko predstavniki vlade menijo, da je ljudi brez stalnega prebivališča približno dvesto

tisoč (Riding, 1993). Kot navaja avtor, brezdomstvo vse bolj narašča in vsaj v Parizu so speči brezdomci pred vhodi stavb nekaj vsakdanjega.

Glede vzrokov za brezdomstvo sta Jean-Marie Firdion in Maryse Marpsat (2007) opozorila, da se je število brezdomcev v Franciji povečalo med gospodarsko krizo v osemdesetih letih, ki je zaradi brezposelnosti povzročila vse večjo negotovost. Zaradi pomanjkanja delovnih mest za polni delovni čas in rednih zaposlitev (zlasti za nizko kvalificirane delavce) in omejenih denarnih nadomestil za brezposelnost so se viri dohodka samskih odraslih oseb in družin občutno zmanjšali. Hkrati so mladi s težavo vstopali na trg dela, zaradi česar si večje število ljudi ni moglo privoščiti stanovanj in so se znašli na robu družbe. Takrat so postajale vse šibkejšje tudi družinske vezi. Poleg tega se je zaradi rušenja ali obnovitvenih del zmanjšalo število nizko kakovostnih in poceni stanovanj v zasebnem lastništvu, pri čemer so prvotne stanovalce zamenjali premožnejši. Marpsat in Firdion (1996) ter Firdion in Marpsat (2007) sta še opozorila, da je glavna značilnost uporabnikov zavetišč in ljudskih kuhinj v Parizu ta, da so že v zgodnji mladosti zapustili svojo družino, kar pomeni, da imajo pri brezdomnem prebivalstvu pomembno vlogo tudi psihološki in socialni dejavniki tveganja.<sup>[2]</sup> Pogosto brezdomci izvirajo iz velikih družin (samo petina nima bratov in sester, medtem ko jih ima tretjina pet ali več).

Osebnе težave in dolгови povečujejo tveganje za brezdomstvo v otroštvu ter so povezani z revščino in nizkim socialnoekonomskim statusom. Slabo telesno in duševno zdravje v odrasli dobi je močno povezano z revnimi življenjskimi razmerami v otroštvu (na primer revna družina, nezakoniti priseljenc in podobno), slabo zdravje pa vpliva tudi na zaposljivost. Marpsat, Firdion in Monique Meron (2000) so ugotovili, da imata pri tistih mladih (starih od 16 do 24 let), ki so podvrženi večjemu tveganju brezdomstva (bivanje v zavetiščih, dnevnih centrih in ustanovah za mlade v socialni stiski, čeprav niso popolnoma brezdomni), pomembno vlogo priseljevanje in institucionalizacija. Med brezdomci je velik delež tujih državljanov (mladih odraslih, starih od 18 do 29 let). Delež tujih brezdomnih državljanov je štirikrat večji od deleža brezdomnih Francozov.

Izsledki raziskave na državni ravni so poleg tega razkrili, da se število brezdomnega prebivalstva nenehno spreminja. Odvisno od zmogljivosti razpoložljivih prenočišč se število ljudi, ki živijo na ulici, ves čas spreminja. Na voljo so predvsem štiri vrste prenočišč: centri za nujne primere, ki ponujajo prenočišče za eno noč; zavetišča in centri za reintegracijo, ki so odprti tudi podnevi; centri, v katerih je mogoče bivati od dveh do šest mesecev, ter bivališča in hotelske sobe v lasti ponudnikov zavetišč (nevladne organizacije, vlada in podobno). Med brez-

**Preglednica 8:** Pomembne značilnosti brezdomne populacij

Značilnosti	Brezdomci, ki uporabljajo različne oblike pomoči (%)		
	vsi	moški	ženske
<b>Dohodek na enoto porabe*</b>			
prvi decil	74	76	72
drugi decil	13	11	15
od tretjega do desetega decila	10	10	10
<b>Socialno-poklicna skupina</b>			
kmetje, obrtniki in delodajalci	5	6	4
srednji vodstveni delavci, intelektualni poklici	3	3	2
nižje vodstvo	8	9	7
uslužbenci	33	19	56
fizični delavci	41	57	12
nezaposleni, ki niso nikoli delali	4	2	8
druge ekonomsko nedejavne osebe brez poklica	7	4	11
<b>Trenutna zaposlitev</b>			
samozaposleni	1	2	0
pogodba za nedoločen čas	7	6	10
pogodba za določen čas	4	4	5
druge pogodbe za kratko časovno obdobje (solidarnostne zaposlitvene pogodbe (CES), začasna zaposlitev, pripravništvo)	16	19	10
nezaposleni več kot eno leto	21	22	19
nezaposleni manj kot eno leto	20	19	22
ekonomsko nedejavni	30	29	33
<b>Usposobljenost</b>			
nekvalificirani	46	46	46
končana osnovna šola	18	15	23
CAP (potrdilo o poklicni usposobljenosti), BEP (spričevalo o poklicnem usposabljanju)	10	23	13
splošna ali poklicna matura	10	9	12
višja izobrazba	7	8	6
<b>Starost</b>			
od 18 do 24 let	25	26	28
od 25 do 34 let	30	27	35
od 35 do 44 let	25	25	25
od 45 do 54 let	18	23	10
od 55 do 64 let	7	10	2
<b>Država rojstva</b>			
rojen v Franciji ali državi članici EU (EU-15)	69	70	67
rojen v evropski državi, ki ni članica EU (EU-15)	3	3	4
rojen v Alžiriji, Maroku ali Tuniziji	16	17	13
rojen v drugi afriški državi	12	10	16
<b>Obdobje, preživeto v francoskih velemestih</b>			
izvzeti, rojeni v Franciji	66	67	63
manj kot eno leto	9	10	7
od enega do petih let	8	6	11
pet let ali več	17	17	18
<b>Očetova socialno-poklicna skupina</b>			
fizični delavec, uslužbenec	67	66	68
srednji vodstveni delavec, obrtnik, kmetovalec	33	34	32



**Preglednica 8:** (nadaljevanje)

Značilnosti	Brezdomci, ki uporabljajo različne oblike pomoči (%)		
	vsi	moški	ženske
<b>Revščina v otroštvu*</b>			
ekonomske težave pred 18. letom	34	32	38
brez ekonomskih težav pred 18. letom	66	68	62
<b>Bolezen ali smrt enega od staršev*</b>			
bolezen ali smrt pred 18. letom	48	51	53
brez bolezni ali smrti pred 18. letom	52	63	51
<b>Ločitev staršev ali spor med njimi*</b>			
ločitev ali spor pred 18. letom	41	37	49
brez ločitve ali spora pred 18. letom	59	63	51
<b>Izpričano zdravstveno stanje*</b>			
dobro	17	19	14
povprečno	36	35	37
slabo	47	46	49

Opomba: Zvezdica (\*) pomeni, da so spremenljivke iz študije *Santé*.

Vir: Brousse (2009)

domci jih je približno 23 % popolnoma na dnu, kar pomeni, da živijo v zasilnih bivališčih ali prenočujejo v centrih za nujne primere (Join-Lambert, 2009). Med kvalitativno terensko raziskavo je bilo ugotovljeno, da se ljudje ob enajstih zvečer zberejo na določenih krajih, kot so postaje podzemne železnice, kjer jih poberejo ponudniki nočnih zavetišč in včasih tudi policija. Občasno jim uspe prespati na postajah, kjer se morajo organizirati kot skupina, da jih uprava postaje ne nažene, pa tudi, da si dajejo pogum. Tisti, ki nočejo prespati v centrih za nujne primere, ker tam vlada gneča, menijo, da so postaje podzemne železnice veliko varnejše. Če jim ne uspe najti postaje, se odločijo prespati v bližini restavracij, kavarn ali blagovnic. To, da brezdomci zavetišča uporabljajo samo za prenočevanje, je v Franciji že dolgo v navadi. Poleg nepripravljenosti ostati v zavetišču je treba omeniti še omejeno število ležišč. Številnim ne uspe dobiti prenočišča, ker so centri popolnoma zasedeni. V njih so po navadi tujci, ki čakajo na dovoljenje za prebivanje, in starejši moški.

V nasprotju z uveljavljenim prepričanjem, da so brezdomci leni in da so predvsem odvisni od dobrotelne pomoči, jih je približno ena tretjina zaposlena kot fizični ali nekvalificirani delavci (Debras idr., 2004). Poleg tega jih večina na tak ali drugačen način vzdržuje stike s sorodniki in prijatelji ali socialnimi ustanovami. Cécile Brousse (2009) opozarja na visoko heterogenost brezdomne populacije glede na družinsko strukturo in razmerja na trgu dela: poklicno nedejavne samske osebe (45 %), večinoma moškega spola; skupina mlajših, bolje kvalificiranih, ki ne živijo s partnerjem ali z otroki, vendar so zaposleni (22 %); ženske, večinoma z otroki (18 %); razmeroma mlade osebe s partnerji in/ali z otroki (13 %) in starejši od petdeset let (2 %). Med brezdomci obstajajo velike razlike

tudi v višini dohodka. V primerjavi z drugimi ljudmi v slabih bivalnih razmerah in z nizkimi dohodki je med brezdomci višji odstotek populacije z zelo nizkimi dohodki in oseb z razmeroma višjimi dohodki. Marpsat (2009) je primerjala posameznike brez lastnega prebivališča s tistimi, ki imajo svoje prebivališče, vendar so odvisni od storitev, kot so brezplačni topli obroki. Opozorila je, da imajo tisti s svojimi prebivališči veliko delovnih izkušenj, vendar so bili med raziskavo zaradi slabega zdravja ali starosti večinoma brezposelni. Odstotek brezposelnih posameznikov je bil celo višji med tistimi, ki so imeli stanovanja, vendar so bili odvisni od brezplačnih obrokov, kot med tistimi, ki med raziskavo niso imeli svojega prebivališča. Poleg tega, da so imeli ljudje s takimi stanovanji v preteklosti daljše delovne izkušnje, so od države prejeli tudi invalidnino, pokojnino ali najnižjo zajamčeno starostno pokojnino ali stanovanjsko pomoč, kar pojasnjuje, kako so prišli do stanovanja, čeprav so bili enako ogroženi kot tisti brez lastnih prebivališč. Marpsat (2009) je tudi opozorila, da je bilo veliko posameznikov, ki so imeli stanovanja, vendar so bili odvisni od storitev, namenjenih brezdomni populaciji, nekoč brezdomnih, kar potrjuje veliko nezadostnost rehabilitacijskih ukrepov. Ker je veliko posameznikov z lastnimi prebivališči starejših, to kaže potrebo po bolj integriranem pristopu k problemu brezdomstva, da bi rehabilitacijski ukrepi dali boljše rezultate. Firdion (2009) poudarja, da so tisti brezdomci, ki imajo službo, tudi bolj izobraženi, da imajo socialni kapital (stike s starši, z družino in s prijatelji) in tudi zdravstveni kapital (so mlajši in bolj zdravi). Pri ženskah socialni kapital določa tudi dostopnost socialne pomoči.

Razmere na trgu dela in stanovanjskem trgu, neustrezni ukrepi javne politike za pomoč ljudem v stiski in nezadostno število ustanov za duševno bolne so nekateri strukturni vzroki za rast

brezdomstva, čeprav brezdomci mogoče ne znajo opredeliti dejanskega vzroka in ga zato niso navedli kot razlog za svoje brezdomstvo (Marpsat, 2000). Pri ženskah je pogost razlog za brezdomstvo »konec partnerskega odnosa«, pri moških pa izguba službe in obdobja, ki so jih preživeli v bolnišnicah in zaporih. Veliko brezdomcev prihaja iz severne Francije in pogosto opravlja priložnostna dela ali ima neredno zaposlitev. Pri mladih je pogost vzrok za brezdomstvo socialno ozadje, kot na primer tuje državljanstvo, v kmetijstvu zaposleni starši, razpad družine zaradi sporov med starši in otroci med odraščanjem in diskriminacija.

Brousse (2009) opozarja, da skoraj tri četrtine brezdomne populacije, ki je deležna različnih oblik pomoči, prihajajo iz delavskega razreda in da jih polovica ni usposobljena za nobeno delo. Skoraj 60 % brezdomnih srednjih vodstvenih delavcev je tujih državljanov, vendar ta kategorija pomeni samo 3 % vse brezdomne populacije. Z brezdomstvom je povezan dejavnik priseljevanja in ilegalni status, vendar ne v zaskrbljujočih razsežnostih. Kot je razvidno iz preglednice 8, je postal brezdomen velik odstotek moških, ki so fizični delavci. Pri ženskah pa je v široki kategoriji »uslužbenk« približno 65 % trenutno brezposelnih.

Skoraj 40 % brezdomcev je brezposelnih, 30 % pa je ekonomsko nedejavnih, kar pomeni, da sta brezposelnost in brezdomstvo močno povezana, saj lahko ekonomsko nedejavna kategorija izvira iz vrst »odvrženih osipnikov« na trgu dela (glej preglednico 8).<sup>[3]</sup> Poleg tega ima veliko zaposlenih sklenjene samo pogodbe za določen čas, in sicer je takih kar petkrat več kot med ostalim prebivalstvom. Vse to pripelje do dejstva, da približno 80 % brezdomne populacije, ki je deležna različnih oblik pomoči, spada v razred z najnižjimi dohodki. Brezdomci kot razloge za svoje brezdomstvo navajajo: ločitev in izgubo doma (26 %), odhod od doma (ne živijo več pri starših; 21 %), priseljevanje (19 %), pomanjkanje denarja (nezmožnost plačevanja najemnine in podobno; 16 %), rušenje hiše ali iztek najemne pogodbe (3 %), vrnitev iz ustanov, kot so različni domovi, bolnišnice in zapori (12 %), in iskanje službe ali velika družina (3 %). Ti razlogi se med seboj ne izključujejo, toda pri posameznih spolih in starostnih skupinah lahko najdemo prevladujoče vzorce. Pri brezdomnih moških so najpomembnejši dejavniki izselitev, vrnitev iz ustanove in priseljevanje; najpogostejši razlog za brezdomstvo mlajših moških je zapustitev doma staršev, ločitev pa prevladuje pri moških in ženskah srednjih let.

Pomembno je poudariti, da veliko brezdomcev prihaja iz razmeroma mladih starostnih skupin. Več kot polovica brezdomcev je starih od osemnajst do petindvajset let in skoraj polovica populacije je v slabem zdravstvenem stanju. Več kot 60 % jih v otroštvu ni trpelo revščine. Podoben odstotek jih ni navedlo,

da je eden od staršev umrl mlad ali da so doživeli družinski spor. Vse to potrjuje pojav padajoče socialne mobilnosti zaradi slabih razmer na trgu dela. Te pa ne morejo biti samo posledica nezadostnega človeškega kapitala, saj je samo polovica populacije navedla, da je brez izobrazbe. Po vsem sodeč obstajajo omejitve tudi na strani povpraševanja.

Več kot 65 % brezdomcev se je rodilo v Franciji. Zato položaja ni mogoče pojasniti s priseljevanjem, z ilegalnim statusom in s pomanjkanjem institucionalne podpore. Z drugimi besedami, slabo ekonomsko ozadje glede na poklic staršev, slabo strukturo človeškega kapitala in priseljevanje iz drugih držav je povezano z brezposelnostjo, vendar se je mogoče ozreti tudi iz tega okvira in opredeliti slabe razmere na trgu dela, ki bistveno zmanjšujejo dostopnost ustreznih stanovanj.

Mednarodna raziskava brezdomstva in socialne stanovanjske politike potrjuje povezavo med šibkimi socialnimi državami, nizko stopnjo cenovno dostopnih stanovanj in visoko stopnjo brezdomstva (ministrstvo za lokalne skupnosti in lokalno upravo, 2007). Na nadzor nad najemninami pri reševanju problematike brezdomstva vplivajo pravila, ki urejajo dostopnost in določanje prednostnih nalog, in tudi skupna velikost sektorja. Čeprav daje razmeroma dobre rezultate za gospodinjstva z nizkimi dohodki, je to na račun prostorske strnjivosti, saj so stanovanja z nadzorovanimi najemninami zemljepisno strnjena. Toda zaradi visokih stopenj neenakosti in revščine je te programe težko uresničiti za vse upravičence.

## 4 Sklep

V članku je brezdomstvo v Franciji analizirano ob upoštevanju treh glavnih medsebojno povezanih sklopov dejavnikov, in sicer pritiskov na trgu dela, nezakonitega priseljevanja in institucionalne neučinkovitosti. V kontekstu slabih razmer na trgu dela članek preučuje morebitno medsebojno povezanost brezposelnosti in brezdomstva. Dokazi, ki so na voljo, namreč večinoma potrjujejo hipoteze, postavljene na začetku članka. Ugotovitve potrjujejo močan vpliv brezdomstva, slabo formiranega človeškega kapitala, nezadostnega števila cenovno dostopnih stanovanj in nezadostne institucionalne podpore, pri čemer razmere še dodatno zaostruje ilegalno priseljevanje. Makroekonomski izzivi, ki povzročajo izgubo delovnih mest in posledično slabe razmere na trgu dela, po navadi prizadenejo manj kvalificirane. Poleg tega ovire na trgu dela skupaj z nezadostnim socialnim kapitalom zmanjšujejo dostopnost ustreznih stanovanj, ki so vse dražja zaradi povečane ekonomske dejavnosti in vse bolj neenake dostopnosti stanovanj v mestih. Povečanje stopnje zaposlenosti ne kaže nujno na potencialno večjo dostopnost stanovanj, ker je bilo zaradi vztrajne brezposelnosti treba začeti pogajanja o povečanem zaposlovanju

na račun rasti plač. V takih razmerah sta nezadostna institucionalna podpora in nesposobnost države in civilne družbe, da izboljša ponudbo nizkocenovnih prebivališč za ekonomsko šibkejšo skupino, problem brezdomstva še poslabšali. Po drugi strani zaradi togosti sistema narašča število ljudi, ki živijo v slabih razmerah; ta togost vključuje nezmožnost ustanov za poklicno izobraževanje in usposabljanje, da se prilagodijo na nove spremembe in zahteve; neprožnost kapitalsko intenzivne tehnologije, zaradi česar ne more ustvariti prostora za delovno silo med krizo, in proces seljenja proizvodnje, kar zmanjšuje število razmeroma manj kvalificiranih delovnih mest v razvitih državah zaradi plačnih razlik med razvitimi državami in državami v razvoju.

Kljub tem spremembam pa je brezdomstvo povezano z nekaterimi endemičnimi vprašanji: na primer, čeprav bi v gradbeništvu ustvarili zadostno število novih delovnih mest za manj kvalificirane delavce, se od določene starosti naprej posamezniki mogoče sploh ne bi mogli zaposliti in si tako zagotoviti najemniško stanovanje ter se izogniti brezdomstvu. Po drugi strani prihranki mogoče ne zadoščajo za nakup zemljišča ali stanovanja. Vse to potrjuje potrebo po dejavnem posegu vlade na stanovanjskem trgu, da bi naredili prostor za razmeroma šibkejšo dele prebivalstva. Vprašanje ilegalnega statusa je v tem pogledu pomembno, saj ilegalnim priseljencem ni dovoljeno delati. Zato so še bolj ogroženi, saj za golo preživetje sprejemajo marginalna in slabša dela.

Poleg tega je pomembno vprašanje, kako ustvariti delovna mesta s pozitivno rastjo realnih plač, saj bi zagotavljanje stanovanj brez ustrezne kupne moči pomenilo samo prenašanje revščine z enega mesta na drugo. Zato so pridobitev večšin, usposabljanje na delovnem mestu in ustvarjanje priložnosti za izboljšanje človeškega kapitala nekatere izmed pomembnih strategij za izboljšanje produktivnosti in zmanjševanje pomankljivosti na trgu del, kar bi posledično lahko zmanjšalo število ljudi brez stanovanj v Franciji. Pri socialnem kapitalu lahko k navezovanju novih stikov učinkovito pripomorejo dnevni centri, kar lahko posledično dvigne socialno moralo brezdomnega prebivalstva. Mreže med njimi ne bodo okrepile samo njihovega socialnega položaja, temveč bodo tudi pripomogle k vzpostavljanju novih ustanov za boljša pogajanja z državo. Več pobude na strani prizadetih lahko nedvomno pripomore k temu, da bo rast manj izključujoča. Ker je socialni strošek skrbi za tiste na dnu družbene lestvice v razvitih državah veliko večji kot v državah v razvoju, se strategije za vključevanje revnih pri premagovanju težav, ki omejujejo njihovo blagostanje, zdijo bolj pragmatičen pristop.

Arup Mitra

Sciences Po (Institut d'Études Politiques de Paris), Pariz, Francija  
Institute of Economic Growth, Delhi, Indija  
E-pošta: arup@iegindia.org

## Opombe

[1] Med brezdomci je zaradi varnostnih mrež manj žensk, ljudem afriškega porekla pa pomoč ponuja tudi veliko nevladnih organizacij. Bolj ogroženi so poklicno manj kvalificirani Francozi srednjih let, za katere obstaja večja možnost, da postanejo brezdomni.

[2] Avtorji so imeli težave pri upoštevanju brezdomne populacije kot posebne družbene kategorije, saj je s socialnega vidika zelo podobna drugim skupinam prebivalstva, ki živijo v revščini in negotovih ekonomskih razmerah, vendar niso brezdomne.

[3] Zaposlitev ni vedno prijavljena, ker ilegalnim priseljencem ni dovoljeno delati (Marpsat in Firdion, 2001).

## Zahvala

Rad bi se zahvalil Maryse Marpsat in Jeanu-Marieu Firdionu za njuno pomoč, predloge ter vire in literaturo. Ta članek v veliki meri temelji na več njenih preteklih raziskavah. Pri mojem raziskovalnem delu me je velikodušno podprla dr. Veronique Dupont in me učinkovito usmerjala. S splošno logistiko mi je pomagala dr. Alessia Lefebure, direktorica azijsko-pacifiškega centra inštituta za politologijo Pariz (Sciences Po). Zahvaljujem se tudi dr. Regine Serra za spodbudne raziskave na tem področju. Ne nazadnje pa moram med podpornim osebjem centra omeniti tudi Marie Valincolin in Catherine Capelle-Benchimol, ki sta mi bili v veliko pomoč in sta bili vedno pripravljeni na sodelovanje. Zahvaljujem se vsem, pri čemer veljajo običajne omejitve odgovornosti.

## Viri in literatura

Arbonville, D. (2000): Normalisation de l'habitat et accès au logement entre 1984 et 1992. Une étude du "parc social de fait". V: Marpsat, M. in Firdion, J. M. (ur.) *La rue et le foyer. Une recherche sur les sans-domicile et les mal-logés dans les années 90*, str. 31–62. Pariz, PUF/INED.

Avramov, D. (1995): *Homelessness in the European Union. Social and legal context of housing exclusion in the 1990s*. Bruselj, FEANTSA.

Brousse, C. (2009): *The homeless support network: A segmented world*. Dostopno na: [http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs\\_doc\\_travail/Docf0906.pdf](http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs_doc_travail/Docf0906.pdf) (sneto 1. 3. 2011).

Crepon, B., in Dezplatz, R. (2001): Une nouvelle évaluation des effets des allègements de charges sociales sur les bas salaires. *Économie et statistique*, 348, str. 3–24. DOI: 10.3406/estat.2001.7420

Ministrstvo za lokalne skupnosti in lokalno upravo (2007): *An international review of homelessness and social housing policy*. Raziskovalno poročilo. Wetherby.

Debras, B., Chamboredon, H., in Thiery, P. (2004): Dans l'agglomération parisienne, un sans-domicile sur trois déclare avoir un emploi. *Île de France à la page*, 241, str. 1–3.

Decressin, J., Esteveao, M., Gerson P., in Klingen, C. (2001): *Job-rich growth in Europe*. Poročilo po državah. Washington, Mednarodni denarni sklad.

Esteveao, M., in Nargis, N. (2005): *Structural labour market changes in France*. Dostopno na: <http://ftp://repec.iza.org/RePEc/>

Discussionpaper/dp1621.pdf (sneto 1. 3. 2011).

Firdion, J. M. (2009): *Influence of early-life events and the legacy of social background among users of services for the homeless*. Dostopno na: [http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs\\_doc\\_travail/Docf0906.pdf](http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs_doc_travail/Docf0906.pdf) (sneto 1. 3. 2011).

Firdion, J. M., in Marpsat, M. (2007): A research programme on homelessness in France. *Journal of Social Issues*, 63(3), str. 567–587. DOI: 10.1111/j.1540-4560.2007.00524.x

Garibaldi, P., in Wasmer, E. (2002): *A survey of the literature on labour market flows between activity and inactivity*. Dostopno na: [http://www.cepr.org/RESEARCH/Networks/LESER/LESER\\_survey.pdf](http://www.cepr.org/RESEARCH/Networks/LESER/LESER_survey.pdf) (sneto 1. 3. 2011).

Join-Lambert, M. T. (2009): A special survey. The homeless: a new survey. *Économie et Statistique. Special issue on the homeless, English version*, str. 3–15. Dostopno na: [http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs\\_doc\\_travail/Docf0906.pdf](http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs_doc_travail/Docf0906.pdf) (sneto 1. 3. 2011).

Marpsat, M. (2000): An advantage with limits: The lower risk for women of becoming homeless. *Population: An English Selection*, 12, str. 247–292.

Marpsat, M. (2005): *Beyond literal homelessness*. Prispevek je bil predstavljen na delavnici, z naslovom 5th CUHP Workshop, ki je potekala od 21. do 22. aprila v Milanu v Italiji. Tipkopis.

Marpsat, M. (2009): *A discreet form of poverty: housed persons using hot meal distributions*. Dostopno na: [http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs\\_doc\\_travail/Docf0906.pdf](http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs_doc_travail/Docf0906.pdf) (sneto 1. 3. 2011).

Marpsat, M., in Firdion J. M. (1996): Becoming homeless: Who is at risk? *Population et Sociétés*, 313, str. 1–4.

Marpsat, M., Firdion, J. M., in Meron, M. (2000): The difficult past of young homeless people. *Population et Sociétés*, 363, str. 1–4.

Marpsat, M., in Firdion, J. M. (2001): Les ressources des jeunes sans domicile et en situation précaire. *Recherches et prévisions*, 65, str. 91–112.

Mednarodna organizacija dela (2009): *Key indicators of the labour market, 6th edition*. Ženeva.

Meijers, F. (1998): *The identification of relevant labour market information for vocational education and training: A user oriented approach*. V: Evropski sklad za poklicno izobraževanje (ur.): *Skill needs: Linking labour market analysis and vocational training. Report*, str. 74–83. Luksemburg, Komisija Evropskih skupnosti.

Philippot, P., Lecocq, C., Sempoux, F., Nachtergaeel, H., in Galand, B. (2007): Psychological research on homelessness in Western Europe: A review from 1970 to 2001. *Journal of Social Issues*, 63(3), str. 483–504. DOI: 10.1111/j.1540-4560.2007.00520.x

Pisani-Ferry, J. (2000): *Plein emploi*. Pariz, Conseil d'Analyse Économique.

Riding, A. (1993): Paris journal; France's homeless get help! Read all about it! *New York Times*, 10. 11. 1993.

Toro, P. A., Tompsett, C. J., Lombardo, S., Philippot, P., Nachtergaeel, H., Galand, B., idr. (2007): Homelessness in Europe and the United States: A comparison of prevalence and public opinion. *Journal of Social Issues*, 63(3), str. 505–524. DOI: 10.1111/j.1540-4560.2007.00521.x

Vazquez, C., Munoz, M., Crespo, M., Guisado, A. B., in Dennis, M. (2005): A comparative study of the twelve-month prevalence of physical diseases among homeless people in Madrid and Washington, DC. *International Journal of Mental Health*, 34(3), str. 35–56.

Wheaton B. (1985): Models for the stress-buffering functions of coping resources. *Journal of Health and Social Behaviour*, 26(4), str. 352–364.